

טירוף הדעת

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קכח עמוד ב

מילדין את האשה וכו'. מכדי תנא ליה מילדין את האשה וקורין לה חכמה ממקום למקום, ומחללין עליה את השבת לאתווי מאי? - לאתווי הא דתנו רבנן; אם היתה צריכה לנר - חברתה מדלקת לה את הנר, ואם היתה צריכה לשמן - חברתה מביאה לה שמן ביד, ואם אינו ספק ביד - מביאה בשערה, ואם אינו ספק בשערה - מביאה לה בכלי. אמר מר: אם היתה צריכה לנר - חברתה מדלקת לה את הנר. פשיטא! - לא צריכא בסומא. מהו דתימא: כיון דלא חזיא - אסור, קא משמע לן: איתובי מיתבא דעתה, סברא: אי איכא מידי - חזיא חברתה ועבדה לי.

שולחן ערוך אורח חיים סימן של סעיף א

יולדת היא כחולה שיש בו סכנה א ומחללין עליה השבת לכל מה שצריכה; קוראין לה חכמה ב ממקום למקום, ומילדין (אותה), * ומדליקין לה * ג נר אפי' היא ד סומא; ומ"מ בכל מה שיכולין לשנות ה משנין, כגון אם צריכים ו להביא לה כלי מביאו לה חברתה ז תלוי בשערה, וכן כל כיוצא בזה.

משנה ברורה סימן של ס"ק ג, ד

(ג) נר - אם הוא לילה ואע"פ שחברותיה יודעות לעשות לה כל הדברים הנצרכים לה אעפ"כ קים להו לחכמים דלא מיתבא דעתא דיולדת כששויה בחשך וכתבו בתוספות ישנים שלהי יומא דמשו"ה אפילו אינה אומרת כלום וגם החכמה אינה אומרת כלום נמי מדליקין ועיין בבה"ל:
(ד) סומא - אע"פ שבזה לא שייך טעמא הנ"ל דבלא"ה שרויה בחושך אעפ"כ מיתבא דעתה בנר דלוק דקאמרה אי צריכנא מידי חזיא חברותיה ועבדי לי ואע"פ דהדלקת הנר עיקרה אינה לרפואה אעפ"כ מחללין דקים להו לרבנן דיתובי דעתא דיולדת הוא מילתא דמסתכנא בה בלא"ה:

ביאור הלכה סימן של ד"ה * נר - והכא

נר - והכא א"צ מומחה כמו שצריך בחולה ביוה"כ דהכא יותר יכולה היולדת להסתכן ע"י פחד שתתפחד שמא אין עושין יפה מה שהיא צריכה ממה שישתכן החולה ברעב ותוספות:

שו"ת אגרות משה חלק או"ח א' סימן קלב

בדבר האשה שצריכה ליסע בשבת בטעקסי /במונית/ להאספיטאל /לבית חולים/ כדי ללדת ומפחדת ליסע בעצמה סיון תשי"ב. מע"כ ידידי הרה"ג ר' צבי גערצולין שליט"א.

בדבר האשה שצריכה בשבת ליסע בטעקסי להאספיטאל כדי ללדת והיא רוצה שגם הבעל או אמה יסעו עמה משום שבזה יש לה יתובי דעתא אם יש להתיר כמו הדלקת נר שמותר אף כשאין צורך בעצם רק משום יתובי דעתא בשבת דף קך. והשבתי דלכאורה ל"ד להתם דדרך כל האדם להתפחד שמא לא יראו מה שצריכה דאף שהמילדת אומרת שבקאה לידע גם בלא נר ודאי רשאה שלא להאמין לה ובדין קאמרה... אבל בעובדא דידן שאין לה מה להתפחד ויודעת שאין שום צורך ותועלת בנסיעת הבעל והאם אתה ורק תונבא בעלמא הוא מה שמתפחדת ליסע בעצמה אולי פחד כזה אינו גדול כ"כ שיביא לסכנה כיון שאין שום טעם לפחדה.

אבל מ"מ לדינא כיון דמצינו ביולדת שעלולה להסתכן מחמת פחד מי הוא שיכול לסמוך על חילוקים

בחשש פקוח נפש ולכן אם אומרת שהיא מתפחדת אף אחרי שמסבירין לה שאין מה לפחד ליסע בעצמה יש בזה חשש פקוח נפש וצריך הבעל או האם ליסע עמה. ואף אם נוסעת להאספיטאל כשעדיין אינה צועקת בחבליה אם הוא במקום רחוק יש לו ג"כ ליסע עמה דאף שעתה לא תסתכן אבל הא אפשר באמצע הדרך יתוספו לה החבלי לידה עד השיעור שתצעק בחבליה שאז יש לחוש לשמא תסתכן מחמת פחדותה. ובכלל בנסיעה בקאר שלא שייך שמא ירבה בשבילו דהוא שוה לאחד ולהרבה אין בזה בעצם שום חלול שבת להנוסע עמה כיון שמותר הנסיעה בשבילה ואיני יודע בזה איסור ברור אף מדרבנן אם ההאספיטאל הוא בעיר או בתוך התחום אך אולי משום מראית העין ולכן יש להתיר אם תצטער מזה אף שלא יבא לידי סכנה. משה פיינשטיין.

שלחן שלמה (ערכי רפואה ח"א עמ' רלד)

גדר טירוף דעת שנחשב סכנת נפשות

בגדר טירוף דעת י"ל שהוא מצב שעלול להיות מסוכן כל רגע, או עבור החולה עצמו או עבור הזולת, ולכן צריכים לחלל עליו את השבת ואפילו באיסורי דאורייתא אם ע"י כן יכולים לטפל בו, או * למנוע ממנו את טירוף הדעת. וה"ה לגבי אדם בריא שעלול להטרף דעתו, אולם אסור לחלל את השבת עבורו אם רק כדי שהוא יהיה חייב במצוות^[4].

א. ובעובדא דזב דם ממקום מילתו של תינוק - בשבת - וחששו לחייו, ואמו לא היתה נכונה להניחו לרגע והוצרכה לנסוע עמו למוהל, פסק מרן זללה"ה שגם האב יסע עמה, משום דבמצב זה שהיא נתונה עכשיו חשיב שפיר נסיעת הבעל ליתובא דעתא של היולדת. ועובדא היה במי שנתקפה בחסימת מעיים (bowel obstruction) ורצתה שיצטרפו עמה לנסיעה גם בעלה וגם אמה, הורה מרן זללה"ה שיאמרו לה שעל פי ההלכה מותר לה רק עם מלווה אחד כלומר או עם האמא או עם הבעל, ואם בכל זאת היא מתעקשת ששניהם יצטרפו מותר לה לנסוע עם שניהם וא"צ להתווכח אתה שוב.

שולחן ערוך אורח חיים סימן שו סעיף ט

מ אסור לומר לא"י שילך חוץ לתחום בשבת אחר קרובי המת שיבואו להספידו, אבל חולה דתקיף ליה עלמא ואמר שישלחו בעד קרוביו, מא ודאי שרי.

משנה ברורה סימן שו ס"ק מא

(מא) ודאי שרי - אפילו לשכור א"י רץ שירוף כמה פרסאות בשבת להביא קרוביו במו"ש ג"כ שרי כדי שלא תטרף דעתו עליו:

ערוך השולחן אורח חיים סימן שו סעיף ב

צרכי כלה וצרכי המת מותר לדבר בשבת דהוי דיבור של מצוה ודוקא בדבר הנוגע לצרכיהם עצמן אבל אסור לומר לאינו יהודי שילך חוץ לתחום בשבת לקרובי הכלה שיבואו לשמחה ולקרובי המת שיבואו להספידו כיון שאין זה נוגע רק לכבודם לא הותר בשביל זה אמנם החולה כשאומר שישלחו אחרי קרוביו והוא חולה מסוכן מחוייבים לשלוח אינו יהודי אחריהם אפילו לשכור אינו יהודי בשבת שילך דחיישינן להחולה שלא תטרף דעתו עליו אם לא יקיימו דבריו וכמה דברים תקנו בקניינים מפני תקנת החולה כמבואר בח"מ סי' ר"ן ומ"מ שהישראל בעצמו יעשה איסור שבות לא הותרה שהרי אין זה רפואה אלא חששא בעלמא ולכן בענין דממצא חפצך ודבר דבר חיישינן לזה ולא בדבר איסור גמור ונ"ל אם הרופא אומר שיש סכנה אם לא יקיימו דבריו הרי הוא ככל חולה שיש בו סכנה ויתבאר בסי' שכ"ח בס"ד:

שו"ת שבט הלוי חלק ח סימן סה

ב"ה, יום ד' וצא תשנ"ב לפ"ק.
כבוד ידידינו הרב המפואר בתורה וי"ט ר' דוב רוזין שליט"א רב ביה"כ בית אליהו ור"כ קהילת יצחק אהרנשטיין בכבוד.

אשר שאל מע"כ היותו רב בית אבות ונתעורר כששולחים חולה בשבת לבית חולים, ובדרך כלל שולחים בלי ליהא האם מותר להודיע למשפחתו במלפון ששלחוהו לכי"ה והשאלה בשני אופנים

הא' כשהחולה בלי הכרה, וההודעה כדי שתלך המשפחה למפל ברופאים או להביא רופא מומחה, וגם ידוע שאם רואים בב"ח שאין מי ששואל בשלום החולה ומתעניין עליו לפעמים יש חשש ולזול במצב החולה.

הנה חלק זה מהשאלה הוא פשוט דמיון לבני המשפחה היות שנוגע לעצם טפול רפואי של חולה שיש בו סכנה, והרי סתמא שנינו במשנתנו שבת קכ"ח ובשו"ע או"ח סי' ש"ל דקוראין חכמה ממקום למקום וה"ה קריאת רופא אצל כל חולה, וגם אם יש ספק שהרופא המובהק יותר יכול לעזור יותר להצלת החולה פשיטא דמותר עיין סי' שכ"ח ובהל' יוד"כ, ובפרט שכיח זה אצל זקנים שרגלים רופאים פשוטים ואינם שומרי התורה להתיראש מהר מתקנות חיי החולה.

והציור השני שבשאלה, **שהחולה בהכרה אלא דהוא למוכת החולה לישב דעתו שלא ירגיש עצמו בודד, ורוצה לדמות להמבואר סי' ש"ל באו"ח דמדליקין נר ליולדת שלא תפחד, הנה אין בידינו לדמות דהא באו"ח סי' ש"ו ס"מ בחולה דתקיף לוי עלמא ואמר שישלחו בעד קרוביו דמותר אמירה לגוי, ומוכת דדוקא שבות דאמירה לגוי לא מלאכה דאורייתא ואע"ג דבפמ"ג שם בא"א ס"ק י"ח משמע דאפילו איסור תורה שרי כה"ג והגאון מהרש"ם ח"ד סי' נ"ד צירף זה להלכה, מכ"מ בתשובת הרי בשמים ח"ב סי' ק"פ תמה טובא על הפמ"ג בזה והוכיח דאין להתיר רק איסור דרבנן יע"ש, וי"ל דלא פליגי הגדולים דאם יש חשש של ממש של פירוף דעת החולה יש לצדד בזה, וגם באמת לא ברור לי אם הפמ"ג באמת כיון בזה, ועיין ג"כ בתשובת שו"מ ח"ג - ב' סי' ק"פ, בכל אופן אין דעתי להתיר סתמא איסור תורה בשביל חולה שלא ישב לבד, אם לא שיש רגלים לדבר שיכול לצמוח מזה ספק פקו"ג, ואין זמן להאריך. הודו"ת, ומצפה לרחמי ה'.**

שולחן שלמה סי' שכח

יב. ג. שם. ומותר לטלפן לרופא המטפל אם לדעת החולה הטיפול שלו יותר טוב משל הרופא הנמצא בבית החולים, כללו של דבר, כל דבר שהחולה המסוכן דורש לעשותו כשלפי הרגשתו יש בזה משום תועלת^{מג} ישירה לרפואתו, עושים אותו גם אם הוא אסור באיסור תורה. ולכן אם החולה דורש תרופה מסויימת אפילו כשלדעת הרופא

אין בה כדי לסייע לו, מ"מ מותר לחלל שבת כדי להשיגה אם יש חשש שע"י אי מילוי רצונו יתמלא החולה כעס בשיעור שיכול להחמיר את מצבו הבריאותי, אמנם כ"ז מיירי אם החולה אומר שכך טבעו להתרפא מתרופה זו, אבל לא בסתם תרופה אם יודעים שאיננו בקי ברפואות.

מב. והוסיף מרן זללה"ה - בכת"י - "שהרי יש חולים שדורשים לשמוע רדיו או לקנות עבורם עתון" ולכן צ"ל דרק היכא דהוה תועלת ישירה לרפואתו, מחללים עליה שבת. ועיין לעיל שולחן שלמה ח"א סי' ש"ו ס"ק יח.

נשמת אברהם חו"מ סי' רנ

(א) מתנת שכיב מרע. כותב הסמ"ע¹: ותקנת חז"ל הוא מפני היראה שיטרוף דעתו של השכיב מרע שיצטער שימות ולא יקיימו דבריו אחריו במה שמצוה כי אין בכל שכיב מרע עת וזמן להקנות בקנין לכל אחד מהענינים כפי הדין וכו', עכ"ל. ואמר לי הגרש"ז אויערבאך שליט"א דלפעמים מותר אפילו לחלל שבת באיסורי תורה אם צריכים לכך, למשל כדי להביא את הבן לפני האבא, אם יש באמת ספק שיטרוף דעתו ויסתכן, עכ"ד. ועיין בדברינו בנשמת אברהם². ועיין פריי דינים של שכיב מרע בסימן

סכנה משום פחד

שו"ע אורח חיים שטז סעיף י

כל חיה ורמש (מדן) שהם נושכים וממיתים ודאי, נהרגים בשבת כב אפילו אין רצין (מה) אחריו

מגן אברהם סימן שטז ס"ק כב

כב אפי' אין רצין - די ש פקוח נפש בהראותן בלבד ולפיכך שרי אפי' למ"ד מלאכה שאצ"ל חייב:

קטן שמפחד

שולחן ערוך אורח חיים סימן שכח סעיף יג

כל הזריז לחלל שבת בדבר שיש בו סכנה, הרי זה משובח אפילו אם מתקן עמו דבר אחר כגון שפירש מצודה להעלות תינוק שנפל לנהר וצד עמו דגים, לח וכן כל כיוצא בזה.

משנה ברורה סימן שכח ס"ק לח

(לח) וכן כל כ"ב - כגון נפל תינוק לבור עוקר חוליא ומעלהו אע"פ שהוא מתקן בה מדרגה בשעת עקירתו. ננעל הדלת בפני התינוק שובר הדלת ומוציאו אע"פ שהוא מפצל אותם כמין עצים שראוים למלאכה שנעשים כמין נסרים או קסמין להדלקה אפ"ה מותר השבירה שמא יבעת התינוק וימות ולא אמרינן שאפשר לקרקש להתינוק באגוזים מבחוץ עד שיביאו המפתח. ואפילו אם היה צריך להחוליא ולהנסרים והקסמין ג"כ שרי כיון שאינו מכוין לזה: